

УДК 336.71

О. В. Лисенок, канд. екон. наук, доцент
кафедри менеджменту банківської діяльності
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ КРЕДИТНОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В БАНКУ

АНОТАЦІЯ. Розглядаються проблеми управління ризиками та створення ефективної системи кредитного ризик-менеджменту в банку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Управління ризиками, ризик-менеджмент, політика управління ризиками, організаційна структура управління банківськими ризиками.

АННОТАЦИЯ. Рассматриваются проблемы управления рисками и создания эффективной системы кредитного риск менеджмента в банке.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Управление рисками, риск-менеджмент, политика управления рисками, организационная структура управления банковскими рисками.

ANNOTATION. The problems of management and creation of the effective system of credit risk management risks are examined in a bank.

KEYWORDS: Management, risk-management, policy of management risks, organizational structure of management bank risks.

Важлива складова успіху будь-якого комерційного банку — грамотна організація системи управління. Труднощі, які сьогодні виникають у банків, є, з однієї сторони, відображенням загального стану економіки країни, а з другої, — наслідком некваліфікованого управління.

Характеризуючи сучасний менеджмент українських банків, слід відзначити, що деякі елементи управління зазнали значних змін протягом останнього десятиліття, хоча інші ще функціонують у старих форматах та за старими правилами. Також деякі управлінські функції зникли із загальної системи менеджменту через їхню неефективність, застарілі механізми та методи реалізації. Водночас з'являються нові, необхідні для стабільної діяльності банку елементи: система управління банківськими ризиками (ризик-менеджмент), комп'ютерно-інформаційні системи, система маркетингу тощо.

Постановка проблеми. Сьогодні проблема управління кредитним ризиком у банку залишається однією з найактуальніших. Досвід свідчить, що з часом рівень ризикованості банківської діяльності дедалі зростатиме. Для потреб практики необхідні чітко сформульовані рекомендації, що являють собою результат наукового дослідження. Водночас наука може ще не знати відповіді на деякі питання, а банкіру необхідно вирішувати їх на практиці. Тому побудова комплексної системи кредитного ризик-менеджменту в банках є однією з основних складових створення надійних та ефективних систем управління банком.

Виклад основного матеріалу. Центральне місце у банківській діяльності належить ризик-менеджменту, під яким слід розуміти сукупність методів, прийомів та заходів, що дозволяють у певній мірі прогнозувати настання ризикових подій та приймати відповідні заходи, пов'язані із зниженням негативних наслідків настання таких подій.

Система кредитного ризик-менеджменту банку повинна визначати всі рішення і дії, які вживаються з метою зменшення ризику та охоплювати банк у цілому — зверху до низу, включаючи спостережну раду, вище керівництво, департамент управління і контролю ризику і, звичайно, підрозділи, які безпосередньо здійснюють операції, через які банк наражається на ризики.

Система управління кредитним ризиком банку є комплексом заходів, спрямованих на раціональне поєднання усіх її елементів у єдину технологію процесу управління ризиком (рис. 1) [1, с. 47; 2, с. 297].

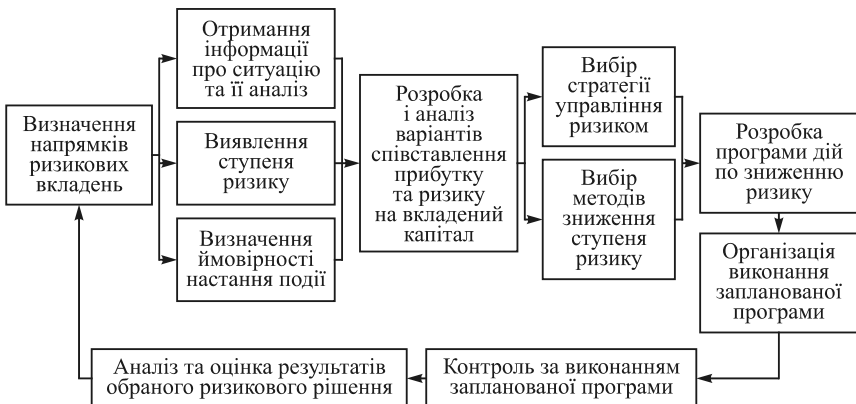

Рис. 1. Схема організації системи управління кредитним ризиком банку

Слід відмітити, що оскільки ринкові умови і структури банків є різними, не існує єдиної системи управління кредитним ризиком, прийнятної для всіх банків. Кожна установа має розробити свою власну програму та системи управління кредитним ризиком, відповідно до своїх потреб і обставин. Наприклад, банк, більший за розміром, із складнішими операціями, що має підрозділи в різних географічних регіонах, повинен мати більш досконалу та розвинену систему управління кредитним ризиком. Однак усі ефективні системи управління кредитним ризиком мають декілька спільних основних характеристик. Наприклад, ефективні системи управління кредитним ризиком мають бути незалежними від діяльності, пов'язаної з прийняттям ризиків. Отже, незалежно від своєї структури, кожна система управління кредитним ризиком банку повинна бути здатна виконувати наступні дії.

1. Виявлення кредитного ризику, що повинно бути постійним процесом, який має здійснюватись як на рівні окремої операції, так і на рівні портфелів.

2. Вимірювання кредитного ризику. Банк, який не має системи вимірювання кредитного ризику, має обмежену здатність його контролювати або здійснювати моніторинг. Крім того, розвиненість інструментів управління кредитним ризиком, які використовує банк, має бути адекватною складності та рівню кредитного ризику, який приймає.

3. Контроль кредитного ризику. Банк повинен встановити обмеження і довести їх до виконавців за допомогою положень, стандартів або процедур, які визначають обов'язки і повноваження працівників кредитного відділу.

4. Моніторинг кредитного ризику. Банки повинні здійснювати моніторинг кредитного ризику для забезпечення своєчасного відстеження його рівня і винятків із тих чи інших правил. Звіти про моніторинг мають бути регулярними, своєчасними, точними та інформативними і надаватись відповідним посадовим особам для вжиття необхідних заходів [3; 4].

Відмітимо, що система управління кредитним ризиком у комерційному банку, як правило, складається з об'єкта та суб'єкта управління (рис. 2), а також включає в себе такі підсистеми:

- інформаційно-управлінську;
- організації кредитної діяльності;
- встановлення лімітів кредитування;
- визначення ціни кредиту;

- аналізу й оцінки індивідуальних кредитних ризиків;
- аналізу й оцінки сукупного кредитного ризику;
- санкціонування кредитів;
- супроводження кредитів та управлінського контролю;
- управління проблемними кредитами [5, с. 74].

Рис. 2. Система управління банківським кредитним ризиком

Слід також відзначити, що система управління кредитним ризиком повинна будуватися у відповідності з кредитною політикою банку, яка має бути ухвалена радою директорів та містити формалізовані стандарти кредитування.

Отже, узагальнивши сучасний зарубіжний та вітчизняний теоретичний і практичний досвід, вважаємо, що побудова комплексної системи управління кредитним ризиком в банку повинна обов'язково включати такі головні елементи:

- політику банку в області управління кредитним ризиком;
- процедури прийняття рішень про наявність кредитного ризику та вибору методів його зниження чи уникнення;
- організаційну структуру управління кредитним ризиком;

— наявність інформаційної системи управління кредитним ризиком;

— організацію внутрішньобанківського контролю кредитного ризику.

Політика в області управління кредитним ризиком повинна визначатися загальною стратегією діяльності банку. В цій політиці слід визначити, які ризики та в яких межах банк готовий прийняти з урахуванням вибору цільових ринків, клієнтів та набору банківських послуг, які він може їм запропонувати. Політика в області кредитного ризику повинна відповідати на такі питання: при яких умовах слід уникати ризику, коли банк готовий прийняти ризик, у яких випадках ризик повинен бути зменшений і за допомогою якого набору інструментів. Відношення до кредитного ризику повинно бути взаємопов'язане та сконцентроване у цілому по банку і його структурним підрозділам. Політика повинна відрізнятися гнучкістю та регулярно і своєчасно переглядатися з урахуванням змін у цілях банку, стану його клієнтської бази, економічної ситуації, конкуренції та внутрішніх ресурсів банку (персоналу, технологій).

У рамках визначених кредитною політикою банку процедур, повинна розроблятися система прийняття рішень, що стосуються кредитного ризику, методів управління ним та обмежень. Алгоритм прийняття рішень складається з кількох частин:

1) оцінка виявленого ризику та визначення його важливості для банку;

2) при незначному ризикі банк може ігнорувати його;

3) при значному ризикі банк повинен визначити найбільш імовірний напрям змін — якщо зміни сприятливі, то банк не прагне до усунення ризику, а якщо зміни не сприятливі, то банк приймає заходи з усунення кредитного ризику або його зменшення до прийняттого рівня.

Механізм прийняття рішень повинен базуватися на чіткому розподілі прав, обов'язків та відповідальності між банківськими працівниками (системі делегування повноважень). У рамках такого розподілу можна виділити три управлінських рівня: вище керівництво, лінійне та безпосередні виконавці. На верхньому рівні приймаються стратегічні рішення та здійснюється контроль за досягненням постановлених цілей. На другому рівні розробляються заходи з реалізації стратегії, а на третьому — виконуються конкретні операції у рамках розпоряджень вищого та середнього

керівництва. При цьому, для кожного працівника повинні бути визначені відповіді на чотири питання:

1) Які обов'язки покладені на співробітника банку та які повноваження для їх виконання у нього є?

2) Що очікує від працівника його керівництво, тобто цілі, котрі перед ним поставлені?

3) Як, у якій кількості, в який термін та перед ким працівник повинен звітувати?

4) Що робити, якщо у процесі здійснення операцій співробітник вимушений перевищити свої повноваження?

Наступним елементом, який дозволяє ефективно управляти кредитним ризиком, є створення відповідної організаційної структури банку (рис. 3). Ця структура повинна бути орієнтована на управління не тільки кредитним ризиком, а й процентним, валютним, ризиком ліквідності. Комітет з управління активами та пасивами розробляє допустимі рівні ризику та методи їх зниження (мінімізації) при інвестуванні у цінні папери, проведенні операцій з іноземною валютою, підтриманні необхідного рівня ліквідності. Реалізацією стратегії розробленої комітетом на тактичному рівні займається казначейство, до складу якого мають входити відділи планування операцій, здійснення поточних операцій з грошовими потоками та відділ контролю.

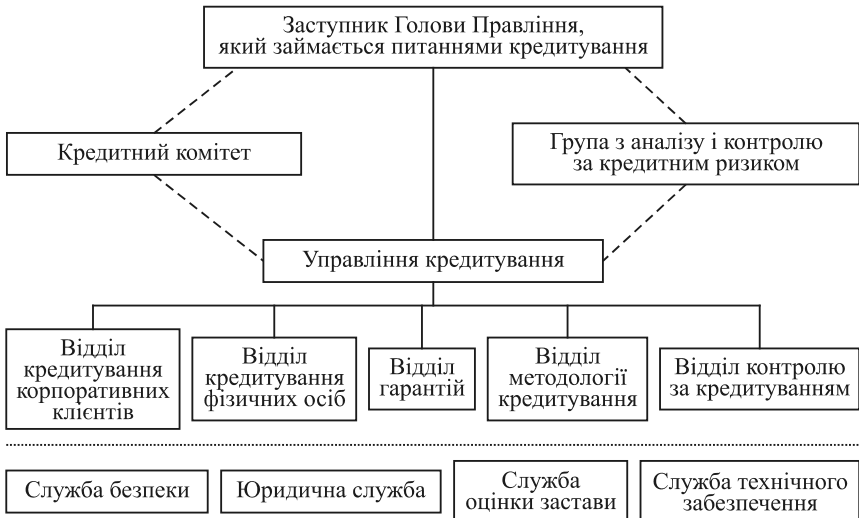

Рис. 3. Структура управління банківським кредитним ризиком

Особливо слід відмітити такий елемент у системі управління кредитним ризиком, як наявність достовірної, своєчасної та достатньої інформації для прийняття рішень на кожному управлінському рівні, тобто, інформаційної системи, яка відповідала б перерахованим критеріям. Іншими словами, банк повинен володіти системою управлінського обліку та звітності. Зокрема, звітність повинна містити:

— узагальнюючі звіти для керівництва банку, на основі яких розробляється політика кредитного ризику — стратегічний рівень;

— звіти, необхідні для прийняття рішень лінійними керівниками — тактичний рівень;

— звіти, які містять інформацію по операціям чи групі операцій (для дилерів, кредитних інспекторів, для складання фінансової звітності тощо) — оперативний рівень.

Кожен управлінський рівень повинен отримувати інформацію у зручній для користування формі, звітність повинна містити дані по кредитному ризику, з якими має справу виконавець. Інформацію оперативного рівня слід поновлювати щоденно, тактичного — щотижня, а звітність для вищого керівництва повинна готуватися щомісячно.

Одним із найважливіших елементів управління кредитним ризиком являється ефективний внутрішній контроль діяльності відповідних підрозділів банку. Він дозволяє забезпечити ефективність та законність банківських операцій, точність і достовірність управлінської інформації. Конкретні напрямки контролю банківського кредитного ризику повинні визначатися внутрішніми нормативними документами банку, які повинні передбачати:

1) контроль персоналу (компетентність, моральні якості, достатність співробітників для нормального виконання покладених на них функцій);

2) контроль технологічного рівня, який забезпечить управління кредитним ризиком (технологія надання банківських продуктів та послуг, технічна оснащеність, програмне забезпечення);

3) контроль виконання встановлених обмежень щодо кредитного ризику;

4) контроль дотримання законодавства.

Відсутність та недостатня ефективність функціонування служб внутрішнього контролю можуть стати однією з головних причин зростання кредитного ризику, зниження якості управління і, як наслідок, можливості подальшого банкрутства банку.

Висновки. Отже, банківський ризик-менеджмент є важливою складовою системи управління банком, а в умовах постійного підвищення нестабільності міжнародних та національних фінансових ринків його значення особливо зростає. Дослідження теоретичних та практичних засад процесу управління банківськими кредитними ризиками і формування адекватного методичного інструментарію їхньої оцінки дозволяє підвищити ефективність діяльності банківських установ та рівень виконання своїх функцій банківською системою в цілому, а також сприяє певною мірою збільшенню довіри до банків з боку суспільства.

Література

1. Балабанов И. Т. Риск-менеджмент. — М.: Финансы и статистика, 1996. — 192 с.
2. Тэпман Л. Н. Риски в экономике: Учеб. пособие. — М.: ЮНИТИ, 2002. — 380 с.
3. Постанова Правління Національного банку України «Про методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України» від 02 серпня 2004 року № 361.
4. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Затверджені Постановою Правління НБУ від 15 березня 2004 року № 104.
5. Кабушкин С. Н. Управление банковским кредитным риском: Учебное пособие. — М.: Новое знание, 2004. — 336 с.

Статтю подано до редакції 2.02.11 р.

УДК 338.124.4:336.02

В. Г. Ворочек, аспірантка,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ІНСТРУМЕНТИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто основні передумови та принципи застосування інструментів фіскальної політики у системі антикризових заходів. Проаналізовано їх структуру, сферу впливу та ефект на рівень сукупного попиту з урахуванням особливостей глобальної фінансово-економічної кризи 2008—2009 років.